

Liisa esimiehenä, kollegana ja ystävänä

Liisa teologian opiskelijan silmin

En pysty enää palauttamaan mieleen aivan ensimmäisiä tapaamisia Liisan kanssa. Paikka on kuitenkin elävänä mielessäni: yliopiston päärakennuksen ylimmässä kerroksessa sijainnut teologisen tiedekunnan seminaarikirjasto, jossa puursin ensimmäistä opinnäytettäni. Liisa oli jo tuolloin kirjastonhoitaja, joka oli valmistunut historia pääaineena 1967 ja suorittanut amanuenssitutkinnonkin 1969. Vasta kauan jälkeenpäin tulin tietämään, että hän sijaisti tuolloin Helsingin yliopiston kirjaston tehtäviin siirtynyttä **Esko Häkliä**. Tiedekunnan kirjasto oli arvostettu paikka, jonne päästiin vasta tutkielmavaiheen opiskelijana.

Tiemme ja roolimme Liisan kanssa ovat risteilleet viimeisten noin 30 vuoden aikana. Siksi muistoihin yhteistyöstämme liittyy myös omia kokemuksia yliopistollisessa maisemassa. Siinä maisemassa meillä on paljon yhteisiä kiinnekohtia, tiloja, tapahtumia mutta ennen kaikkea ihmisiä.

1970-luvulla Liisa toimi aktiivisesti yliopiston kirjastolaitoksen kehittämistä suunnittelevissa työryhmissä (mm. Helsingin yliopiston kirjastolaitoksen kartoitus 1974), eräissä myös sihteerinä. Kyseinen vuosikymmen oli aktiivisen kirjastosuunnittelun kautta, jolloin tehtiin koko maan yliopistokirjastoja koskevia selvityksiä ja linjauksia mm. kasvavan opiskelijamäärän vuoksi ja automatisoinnin käynnistämiseksi.

Liisalla oli siis jo vakiintumassa oleva asema kirjastolaitoksessa, kun itse vasta ponnistelin opinnäytteiden valmistelun kanssa. Ne kuitenkin perehdyttivät sekä kirjastoihin että tiedekuntaan. Olisin oikeastaan halunnut tehdä opinnäytteeni haastatteluaineiston pohjalta mutta valitsin kokeneempien neuvojen perusteella hymnologisen aiheen, joka kattoi luterilaisen kirkon ulkopuolelta tulleet virret aina Jaakko Finnosta 1500-luvulta lähtien 1900-luvun uusimpiin virsikirjoihin. Työn ohjaaja käytännöllisen teologian professori **Pentti Lempiäinen** oli kannustava ja rohkaiseva opettaja. Ensimmäistä tuskalla ja vaivalla työstettyä seminaariesitelmää en unohda koskaan assistentti **Juha Vermasvuoren** viiltävän kommentin vuoksi: ”tämä nyt on lähempänä puhelinluetteloita kuin seminaariesitelmää”. Professori Lempiäisen jäätyä tutkimusvapaalle tutkielmaa uhkasi jumiutuminen. Tunsin kuitenkin **Pekka Raittilan**, suurenmoisen kirkkohistorian opettajan. Käytännöllisen teologian gradu valmistui kevään kuluessa kirkkohistorian apulaisprofessorin ohjaamana. Olisiko tämä edelleen mahdollista tulostavoitteisessa tiedekunnassa ja yliopistossa, sitä en tiedä.

Tiedekunnan kirjasto oli keskeisin työympäristö mutta varsin tutuksi tuli myös yliopiston pääkirjasto (nykyisin Kansalliskirjasto), jossa oli mahdollisuus saada käyttöönsä mm. sellaiset kirjaharvinaisuudet kuin Jaakko Finnon virsikirja 1500 -luvulta ja vuonna 1701 hyväksytty virsikirja. Niiden kautta avautui pitkä historiallinen linja samalla kun virsien sisältö herätti mielenkiinnon ajan maailmankuvaan.

Opinnäytteen valmistumisen aikoihin tiedekuntaan perustettiin uusi oppiaine, uskontotiede, jonka professorin virkaan nimitettiin nuori tohtori **Juha Pentikäinen**. Uskontotieteen painotus oli vieraiden kulttuurien ja uskontojen ymmärtämisessä ja tuntemuksessa. Henkilökohtaisesti koin sen valtavan kiinnostavaksi ja opinnot ohjautuivatkin sen jälkeen uskontotieteeseen.

Opiskelija-asunto Domus Academicassa antoi mahdollisuuden kartuttaa opiskelijan laihaa rahapussia Ylioppilaskunnan kirjaston kurssikirjalainaa avustajana syyskaudella 1973. Kun sitten professori Pentikäinen ehdotti osa-aikaisen assistenttuurin hoitoa laitoksella, lähdin osa-aikaiseen ainelaitoksen työhön vuoden 1974 alussa, juuri kun Ylioppilaskunnan kirjastosta oli tullut osasto Helsingin yliopiston kirjastoon. Ylioppilaskunnan kirjastossa myös Liisa oli harjoitellut viisi kuukautta vuosina 1966-1967 ennen siirtymistään teologisen tiedekunnan kirjastoon.

Uskontotieteen laitoksen vuodet opettivat paljon. Siellä joutui aluksi puolipakolla ottamaan tuntiopetustehtäviä, josta oli myöhemmin paljon hyötyä, ja toiminkin sivutoimisesti kymmenisen vuotta uskontotieteen peruskurssien tuntiopettajana. Tutkijatyön epävarmuus puolen vuoden epävarmoine määräyksineen alkoi raastaa mieltä. Hain Tampereelle suorittamaan kirjastoalan opintoja, jotka osoittautuivat kiinnostaviksi. Opintojen rinnalla olin mukana dosentti Kirsti Suolinnan johtamassa Tornionjokilaakson kenttätutkimuksessa, joka tuotti sittemmin lukuisia artikkeleita, parikymmentä vuotta kurssikirjana olleen tutkimuksen ja lisensiaatintyön 1989.

Liisa etä- ja lähiesimiehenä

Tampereen opintojen loppuvaiheessa tarvittiin hyvä aihe harjoitustyöhön. Liisa ehdotti Juha Vermasvuoren laatiman mutta jo vanhentuneen teologian tiedonlähteiden oppaan uudistamista. Aihe oli melko vaativa mutta Liisan tuki ja opastus oli käytettävissä. Teologian aloittain muodostettiin kommentoitu valikoima keskeisiä tiedonlähteitä, joiden arvioinnissa auttoivat eri alojen opettajat. Elävästi on edelleen mielessäni mm. silloinen assistentti **Eero Huovinen**, joka kulki kanssani kirjaston lehtisalissa, otti käsiinsä lehden toisensa jälkeen ja kertoi, miksi kyseinen lehti on tärkeä ja mitä teologista suuntausta se edustaa. Voiko parempaa johdatusta tieteenalan ydinaineistoihin saada? Työ tuotti painetun ja varsin paljon käytetyn kommentoidun bibliografian.

Henkilökohtaisesti vieläkin tärkeämpää oli Tampereen opintojen päättyessä kutsu tiedekunnan kirjastoon nuoremman alikirjastonhoitajan sijaisuuteen. Liisan päivä päivältä pyörityessä ja hänen siirtyessään äitiyslomalle vuoden 1978 lopulla sijaisena toiminut nuorempi alikirjastonhoitaja **Raili Pentti**

tarvitsi puolestaan sijaista työhön, johon kuuluivat luettelointityö, kortistojen hoito ja asiakaspalvelu. Liisa jäi hoitamaan Erkki-poikaa vuoden 1981 loppuun ja pistäytyi katsomassa meitä tomeran Erkin kanssa. Jaoin työhuoneen **Heljä Knuutin** kanssa, joka nykyisin toimii Valamon luostarin kirjastonhoitajana. Yhteys Heljän kanssa on säilynyt mm. Valamon luostarin kirjaston hoitokunnassa.

Joulukahvilla, Liisa Erkki-poika sylissä, Wille Riekkinen, Eero Huovinen ja Yrjö Knuutila. Kuva: Kaisa Sinikaran arkisto.

Liisan palatessa äitiys- ja hoitovapaalta oli oman äitiysloman loppuvaiheessa 1982 tiedekunnan kirjastossa avautui määräaikainen assistentin vakanssi, jonka ensimmäisenä hoitajana oli toiminut TK, sittemmin professori Juha Vermasvuori. Toimenkuvaa kehitti Eero Huovinen, jonka kaudella käynnistettiin mm. teologian perusopintoihin kuuluvana kirjastonkäytön ja tiedonlähteidenopetus (vähintään 12 tuntia jokaiselle 3.vuoden opiskelijalle edellytyksenä kirjaston käyttöoikeudelle). Teologian opiskelijoilla oli tästä syystä useita muita tiedekuntia paremmat valmiudet opinnäytteiden tekoon ja opintojen valmistumiseen.

Teologisen tiedekunnan kirjasto olikin aikaansa edellä; vasta aivan viime vuosina yliopiston kaikki tiedekunnat ovat ottaneet tiedonhankinnan opetuksen pakollisiin opintoihin osana TVT-ajokorttia. Yliopistokirjaston opetustehtävä on entisestään voimistunut kautta maailman elektronisen tiedonvälityksen myötä. Eero Huovinen oli erinomainen tuki myös seuraajilleen.

Assistentin vakanssin 3-vuotinen hoito tuli myös aikanaan haettavaksi. Tiedekuntaneuvosto arvosti tuttuutta ja nimitti allekirjoittaneen maisterin tuntemattoman tohtorin sijasta. Konsistori muutti tiedekunnan päätöksen. Tehtävään nimitettiin nykyinen Kuopion piispa, silloinen teologian tohtori **Wille Riekkinen**. Hänen yhteistyötaitonsa tulivat esille heti hänen taloon tullessaan. Jatkoin aluksi kirjaston muissa tehtävissä ja sitten Willen saatua kutsun kansainvälisiin tehtäviin hänen sijaisenaan assistenttina. Tehtävään kuului informaation tehtävien lisäksi tutkimusvelvollisuus tai paremminkin oikeus ja kesien ajan mahdollisuus virkatyöstä vapaaseen tutkimuskauteen. Ajankäytön joustavuus sopi erinomaisesti pienen lapsen äidille, sillä kirjoitustyötä saattoi tehdä osaksi kotona vaikkapa pienokainen sylissä nukkuen. Licensiaatintyö valmistui aikanaan pääosin näiden kausien ansiosta.

Liisan arvostus tiedekunnassa sai aikaan sen, että myös kirjastoa arvostettiin.

Sen koettiin olevan yhteinen ja laitosten välisen kilpailun ulkopuolella. Tämä näkyi myös mm. eräissä määrärahaajoissa, joissa kirjaston tarpeet priorisoitiin ensimmäisiksi. Liisa opasti pitämään tiivistä yhteyttä opettajiin ja ainelaitoksiin. Hän näytti itse tässä erinomaista mallia. Kirjallisuuden valinta tehtiin huolella: siihen kuului keskeisten lehtien kirja-arvostelujen seuraaminen ja kunkin alan tutkimus- ja opetushenkilökunnan konsultointi. Tiedekunnan kaikki opettajat tulivat vähitellen tutuiksi. Näin myös, miten pitkiä päiviä tutkijat tekivät intensiivisessä työvaiheessa.

Liisan taito ja lojaalius esimiehenä kantoi kaikkina näinä vuosina. En myöskään tiedä toista kirjastonjohtajaa, jonka tiimistä olisi aikanaan kehkeytynyt kaksi piispaa ja useita professoreita.

Kollega tiedekunnassa

Liisan ansiota on osaltaan myös, että määräaikaisten tehtävien päättyessä kolmas äitiysloma vaikutti elämän kulkuun. Silloinen opintosihteeri, nykyinen dekaani **Aila Lauha** tarvitsi sijaista. Hyppäys kirjastosta opintosihteeriksi (nykyisin nimike on opintoasianpäällikkö) vaati sisua mutta tiedekunta ja ihmiset olivat jo tuttuja. Vuosi opintosihteerinä tuotti sekä mokia että tuloksia. Jouduin turvautumaan useaan kertaan keskushallinnon apuun, sillä opintohallinnon perusasioissa ovat tiukat reunaehdot, joihin ensikertalainen voi kompastua. Mm. opinto-oppaan valmistumisen tiukka aikataulu uhkasi pettää ja opinto-opas olisi myöhästynyt ilman keskushallinnon apua. Toisen kerran liian ripeä vaatimusten muutos sai aikaan valitusprosessin. Tuloksiakin tuli. Professori **Raija Sollamon** kanssa valmistelimme muutoksen teologian opiskelijoiden kielio-pintoihin tutkintorakenteessa. Opintoneuvoja **Eino Keihäsen** kanssa tehtiin selvitys opinnoissaan viivästyneistä, mihin liittyen sain myös ”vihamiehiä” etsiessäni keinot opinnoissaan viivästyneiden ohjauksen rahoitukseen. Eräs esimerkki tämän työn tuloksista lämmittää sydäntä. Opintonsa kesken jättänyt uskonnonopettaja päätti hoitaa opintonsa loppuun miehensä kuoltua, ja henkilökohtainen opinto-ohjaus auttoi hänet tehokkaaseen alkuun. Vajaan 10 vuoden jälkeen hän oli jo Sorbonnessa väitellyt tohtori.

Opintosihteerivuoden jälkeen edessä oli kutsun perusteella vajaan vuoden sijaisuus silloisessa rehtorin virastossa opintohallinnossa, minkä jälkeen Liisa ehdotti assistentin sijaisuuden jatkamista tiedekunnassa. Alku oli paluun jälkeen hankalaa. Päärakennuksen väljien kerrosten jälkeen Neitsytpolun sananmukainen ahtaus ahdisti. Toisaalta kirjaston työ – kirjallisuuden valinta, tutkimusartikkelien kirjoittaminen, käyttäjäpalvelut ja opetustyö oli kiinnostavaa ja innostavaa. Kokonaiset vuosikurssit tulivat tutuiksi luentojen ja ryhmätyöskentelyn yhteydessä. Jokainen ryhmä oli omanlaisensa ja siitä sai palautetta. Eräistä kirjasto-opetuksen oppilaista tuli ystäviäkin. Liisalla oli kiinnostus ja näkemys kirjaston kehittämiseen. Teologisen asiansanaston kehittäminen oli eräs vaativa hanke, joka myös opetti paljon. Siihen liittyi myös UDK:n uskontoluokan kansainvälisen kehittämisryhmän jäsenyys.

Teimme myös työtä eräiden laitosten kanssa mm. pastoraalitoimien bibliografian laatimiseksi. Liisa halusi käyttää työssä uusinta teknologiaa,

johon tarvittiin tukea. Sitä saatiin käytännöllisen teologian assistentilta **Lassi Kontulalta**, jonka erityisharrastuksena oli tietotekniikka. Hän oli myös varsin kiireinen, mistä syystä työn toteutus kangerteli. Kun kyseisenä aikana tietotekninen osaaminen oli lähellä salatiedettä, ei vaihtoehtoisia osaajia ollut saatavilla. Ison työn valmistuminen hautautui pitkäksi aikaa ohjelmisto-osaajan lähtiessä muihin töihin. Myös ohjelmistot vanhenivat. TT **Olli Hallamaan** osaamisen ansiosta iso bibliografiatyö ei kuitenkaan jäänyt käsikirjoitukseksi vaan valmistui painokuntoon ennen Liisan eläköitymistä.

Teologisen tiedekunnan vuodet erilaisissa määräaikaisissa tehtävissä antoivat haastavan mahdollisuuden monipuoliseen oppimiseen ja työskentelyyn. Tiedekunta ja tiedekunnan kirjasto oli hyvä yhteisö. Mieluisia olivat yhteiset juhlat ja matkat.

Mielessä ovat niin kirjaston ja hallinnon esittämä tonttuleikki joulujuhlassa kuin publiikit, eläköitymisjuhlat ja tiedekunnan opettajakvartetin esiintymiset.

Kollega yliopistossa ja kirjastomaailmassa

Tunnuslause ”vierivä kivi ei sammaloidu” joutui koetukselle kun Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa avautui vakanssi kirjaston etnologisella osastolla. Sovimme Liisan kanssa, että kokeilen onneani pysyvän viran saamisessa. Kun tieto valinnasta tuli, irtautuminen tiedekunnasta ja kirjastosta oli vaikeata. Kostein silmin hyvästelimme Liisan kanssa.

Vaikka SKS oli erinomainen paikka ja opetti kansainvälisestä yhteistyöstä paljon, paluu yliopistoon tapahtui kuitenkin jo parin vuoden päästä: Opiskelijakirjaston osastonjohtaja **Irja-Leena Suhonen** tarvitsi sijaista lähtiessään Wieniin ja ylikirjastonhoitaja Esko Häkli hyväksyi esimiestyössä suhteellisen kokemattoman liseniaatin sijaiseksi. Vuoden sijaisuus venyi 12 vuodeksi Opiskelijakirjaston johdossa. Näinä vuosina kollegiaalinen yhteistyö Liisan kanssa oli tiivistä ja edelleen voimistui kirjaston muutettua nykyisiin tiloihin keskustakampukselle. Opiskelijakirjaston fokus opiskelijapalveluissa ja tiedekuntakirjaston fokus tutkimuksen, opettajien ja tutkielmavaiheessa olevien opiskelijoiden palveluissa ovat täydentäneet toisiaan varsin hyvin.

Arto Mustajoen 50-v. päivillä Liisa kirjastonjohtajien runon lausujana. Kuva: Kaisa Sinikaran arkisto.

Liisalla on pitkä kokemus yliopiston kirjastotoimikunnan jäsenyydestä ja useista selvitys- ja kehittämistehtävistä jo 1970-luvulta lähtien. 1990-luvulla olimme molemmat vararehtori **Arto Mustajoen** johtaman yliopiston kirjastotoimikunnan jäseninä mm. laatimassa yliopiston ensimmäistä yhteistä vuonna 1998 hyväksyttyä kirjastostrategiaa. Ylikirjastonhoitaja Esko Häklillä oli merkittävä osuus strategian kirjoittamisessa. Strategiatyössä selkeytyivät ideat kampuskirjastoista, ja strategia linjasi kirjastolaitoksen pitkäjänteistä kehittämistä.

Kirjastotoimikunta Tukholmassa 1996, Kuva: Kaisa Sinikara.

Liisa on ollut myös yliopiston kirjastonjohtajien ryhmän kantavia voimia vuosikymmenien ajan. Tämä yhteistyö on tuottanut monenlaisia tuloksia. Uusia palveluja on käynnistetty ja toimintoja on yhtenäistetty samalla kun ryhmä on vahvistanut ammatillista identiteettiä ja tarjonnut kollegaverkoston. Tämän lisäksi Liisa toimi 2000-luvulla useita vuosia keskustakampuksen kirjastonjohtajien tiimin vetäjänä.

Kuvassa ylärivissä Marja-Leena Strandström, Liisa Rajamäki, Liisa Öberg, Ari Muhonen. Alarivissä Kaisa Sinikara, Marja-Liisa Harju-Khadr, Annikki Karjalainen, Teodora Oker-Blom, Tuula Ruhanen ja Heli Myllys.

Näiden lisäksi Liisalla on ollut lukuisia luottamustehtäviä mm. Saksalaisen kirjaston johtokunnassa ja kotiseurakuntansa luottamuselimissä.

Vuonna 2002 työroolimme jälleen muuttuivat, kun yliopisto perusti kansainvälisen arvioinnin tuloksena kirjastotoimen koordinoivan johtajan viran, aluksi määräaikaisena. Elektronisen kirjaston merkitys on lisääntynyt, uusia kokoelmia ja palveluja on muodostunut yhteistyön tuloksena. Kirjastolaitoksen pitkän tähtäimen muutoksista on päätetty niin kokonaisuuden kuin keskustakampuksen osalta. Olemme yhdessä olleet rakentamassa Helsingin yliopiston kirjastolaitosta, uusissa tiloissa, uudessa organisaatiossa ja uusien palveluin.

Liisa ystävänä

Olen kiitollinen siitä ystävyydestä, joka on sävyttänyt kuluneita lähes 30 yhteistyön vuotta. Meidän työtehtävämme ja –roolimme ovat eri tavoin risteilleet ja kohdanneet. Arvostan tämän ystävyyden lojaaliutta ja luotettavuutta. Arvostan sitä rohkeutta ja avoimuutta, jolla Liisa on ilmaissut näkemyksensä kuluneina vuosina, usein myös yhteisön tulkkina. Arvostan hänen asiantuntemustaan ja vastuullisuuttaan mutta suuresti myös hänen huumorintajuaan. Liisan idearikkautta ja huumorintajua kuvaa mm. Verkkari-lehden nimi. Hänen ehdotuksensa voitti vuonna 2000 nimikilpailun. Toivon, että vaikka roolimme edelleen muuttuvat Liisan siirtyessä itse hallitsemaan omaa aikaansa, ystävyys säilyy.

Teksti:
Kaisa Sinikara
Tieto- ja kirjastopalvelujohtaja

Kuvat:
Kaisa Sinikaran arkisto
Eeva Peltosen arkisto